

כי תבוא

גליון 70 | תשפ"א

פנינים מתורת רבינו הגאון

רבי רב הבה

קרק שליט"א

עידה"ק טבריה ת"ר

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל

וברש"י בבראשית (פרק י"ח פסוק ט"ז) כתב וז"ל וישקפו. כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו) שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים, ע"כ.

ויש לבאר מדוע דווקא כאן בביעור מעשרות, משתמשים בכוחם של אותם מתנות עניים להפוך מידת הרוגז לרחמים, ונראה לומר דהנה דרכו של עולם היא שהעני הוא שמחפש את העשיר ואת מתנת ידו, משא"כ כאן בביעור מעשרות, העשיר הוא שמחפש את העני לתת לו ובכך יוכל להפטר ממעשרותיו, ולא יעבור עליהם בהשתייתם תח"י, וממילא כיון שהיפך את מידת העולם והעשיר רודף אחר העני לתת לו, על כן גם מידת הרוגז נהפכת למידת הרחמים.

וכן יש לומר, דזו גדלותו של יום הפורים, שמצינו בזה"ק (תקוני זהר נ"א, ב) "יום כיפורים כפורים", ולכאורה היאך יעלה על הדעת שיום הפורים גדול הוא מיום הכיפורים, אלא הביאור הוא כמושג"ת דביוה"כ מבקשים אנו רחמים, אבל זה עדיין בקשה בגדר הטבע. אמנם ביום הפורים כיון שמסיים אדם קריאת המגילה, מיד רץ הוא ומחזר אחר עני הגון, לצאת בו ידי חובת היום "מתנות לאביונים", וכיון שהפכים אנו את טבע העולם והעשיר רץ אחרי העני לתת לו צדקה, הרי שגם מידת הרוגז נהפכת לרחמים.

ארמי אכד אבי, וירד מצרימה ויגד שם במתי מעט

ולכאורה צריך לבאר הטעם היכן נכנס כאן 'לבן הארמי', לקריאת ביכורים, ומדוע מתחילים ממנו את הקריאה.

אלא הביאור הוא כך, דביכורים כל עניינם הוא הודאה על מעשי ידיו של הקב"ה, (וכבר ביארנו במקו"א שחלוקים ביכורים ממעשרות, דמעשרות הינם הודאה להשי"ת על פירות מעשי ידיו של האדם "מגרנך ומיקבך" דייקא, משא"כ ביכורים הינם הודאה על פלאי הבריאה שברא השי"ת, וע"כ כתיב "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" ולא אדמתך). דהיינו אדם יורד לשדה ורואה תאנה שביכרה וכו', מיד חייב ליתן שבח והודאה להשי"ת על נפלאותיו כיצד העץ גדול מגרעין קטן שהרקיב בתוך האדמה, ומזה נתפתח אילן גדול זה המביא פירות לתפארת.

ולכן כל כולו היה היפוך ההשגחה, וכמו שכבר ביארנו אמאי דווקא לבן ביקש לעקור את הכל, דהרי ידוע דדרכם של סוחרים ליפטר מסחורתם הישנה, קודם הסחורה החדשה, מחמת דלסחורה חדשה ישנם תמיד קופצים משא"כ לסחורה ישנה.

וזה היה כל מהותו של לבן, שכידוע נהג בבנותיו מנהג סחורה (וכמו שאמרו רחל ולאה ליעקב (בראשית ל"א ט"ו) "הלא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו"), לתת את לאה לאשה קודם רחל, ובזה כפר בהנהגתו של הקב"ה, שיושב ומזווג זיווגים, וכלפיו כל זיווג זו התחדשות חדשה בפנ"ע, ולא משנה צעירה או בכירה, וכן כל ההולך בדרכיו ומזווג זיווגים על זו הדרך, הרי זה שותף לקב"ה במעשה בראשית, שזהו גדר האבות, משא"כ לבן שכופר בהנהגה זו, ומבקש ליתן את לאה שהיא כביכול סחורה ישנה כלפי רחל וכדרכם של סוחרים.

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

מבצע בקניית פיצה למי שייך התוספת

בחור יר"ש ובן טובים, מפעיה"ק טבריה, התבקש ע"י מנהל ישיבת בין הזמנים באיזור המרכז, היות ובמסגרת ישיבת בין הזמנים הם מתעתדים לערוך טיול לקברי הצדיקים בגליל, ובסוף היום תכניתם היא להתפלל מנחה ערבית בציון רמבעה"נ, ומאחר וברצונו של המארגן להשביע את גופם של עמילי תורה, אשר יגעו על תלמודם בהתמדה בימי בין הזמנים, ע"כ ברצונו להביא מיד עם סיום תפילת ערבית מגשי פיצה, ולשם כך אמר לו אותו מארגן אני יביא לך חמש מאות ש"ח, במזומן, והיות ושמעתי כי בטבריה מחירי הפיצה הם עשרים ש"ח למגש תזמין לי עשרים וחמש מגשים, ומבחינתי תוכל ללכת לכל חנות שתבחר הנושאת השגחה מהודרת, כמובן שאותו בחור הסכים בשמחה, והחיש את פעמיו לחנות פיצה פלונית, אשר פרסמה מבצע לימי בין הזמנים, כל הקונה חמש מגשים, מקבל את המגש השישי חינם, ואכן אותו בחור שילם עבור עשרים מגשים בלבד, וקיבל לידו עשרים וחמש, ובכך הרויח מאה ש"ח לכיסו, אמנם תיכף אחר המעשה התעורר ספק בלבו של הבחור שמא לא נהג כדין והמאה ש"ח שייך למארגן ששילם עבורם, וקיים אותו בחור ציווי התוה"ק "וקמת ועלית אל המקום וכו', והשופט אשר יהיה בימים ההם", וכו', ה"ה לשכת הגזית חדרו של רבינו לשמוע את המעשה אשר יעשו.

ובתחילה הביא רבינו וביאר לו את סוגיית הגמ' בכתובות (צ"ח ע"ב), דמבואר שם בדבר שמחירו קבוע, והמוכר הוסיף ונתן לדיו, הוא ש'חלוקה' המטן בעמוד הבא

וברש"י כאן כתב, "בשחין מצרים. רע היה מאד לח מבפנים ויבש מבחוץ כדאיתא בבכורות" (דף מא ע"ב), ע"כ.

ובגמ' שם נתבאר דשחין לח אין לו רפואה, ושחין יבש יש לו רפואה, ולפי"ז הביאור ברש"י הוא ששחין מצרים הוא רע ביותר, ומטעה בכך את האדם, מחמת דמבחוץ יבש מדמה הוא בעצמו דיש לו רפואה, מחמת דמבחוץ הוא יבש, אבל באמת אין לו רפואה כיון דמבפנים הוא לח, ונקרא שחין זה שחין מצרים, מחמת דבאמת זהו לימוד גם לכל טומאת וקליפת מצרים, שכידוע כל השיעבוד היה ראשיתו ותחילתו בפה רך, דהיינו מבחוץ נראית "פה רך", מפתה פיתויים, וסופה רח"ל בפרך, ואין לה רפואה.

לע"נ היקר באדם אשר מסר נפשו להצלת עם ישראל הר"ד יהודה בן כמונה אליה זצ"ל נלב"ע כ"ח שבט התש"פ נדבית בתו החשובה גב' פישל שחתי נדבית ידידנו הנעלה מקורבו של רבינו, ואשר עומד לימינו בכל עת, ע"ד הר"ד גלעד משאט שיח" לע"נ אביו היקר הנעלה כמו"ד יעקב ב"ר יהודה משאט זצ"ל נלב"ע במוצש"ק אור לכ"ג תשרי תשפ"א

בת פלוני לפלוני

במוצש"ק האחרון תיכף אחר הבדלה, התחיל רבינו לזמר עם הקהל "עוד ישמע" לרגל השמחה של מקורבו ה"ה החתן היקר למשפחת סדין שיח"י, ואמר רבינו וחזר ואמר גם לאביו של החתן על כך שהוא מחוייב לו הכרת הטוב על כל מיני טובות שחתן זה עשה עמו, ולאחמ"כ עלה רבינו לבימת ביהמ"ד (ושבו דיבר בחריפות נוראה על הנסיעה לקברות הצדיקים בחו"ל לר"ה, והתבטא בטייפ חריפים מאוד שלא מצויים אצלו מעולם, ואכמ"ל). ובין הדברים ניגש אל רבינו מרביץ תורה אחד, ממשפחה מיוחסת מאוד וביקש מרבינו ברכה לבתו לזיווג הגון בקרוב, ושאלו רבינו לשמה של בתו, וענה אותו ת"ח את שמה של הבת ושם אמה, ואמר רבינו דרוצה לדעת את שם האב, מחמת דבחו"ל איתא ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת "בת פלוני לפלוני", ורוצה אני להתחבר לאותה בת קול, והדברים מבהילים.

(א.ה. לרגל גיליון השבעים בס"ד, ומאחר והננו מקבלים מידי שבוע בקשות ופניות רבות לגבי תוכן הגיליון, הננו שבים ומבהירים, גיליון זה נועד לת"ח וצורבי מרבנן די בכל אתר ואתר, החפצים בכל מאודם בתורתו של רבינו מידי שבוע, וגם במדור "דעת חכמה ומוסר" אין אנו מפרסמים סיפורי מופת בעלמא, להנעים את זמנם של הקוראים, אלא רק עובדות והנהגות אשר מהם ניתן ללמוד ארחות חיים למעלה למשכיל).

מדור זה ננדב להצלחת רמי ומירת דאהן שיח"י

דעת
חכמה ומוסר

נהיה המחיר כעת, ולכן כל הוספה הוי חשש ריבית, על אף שאין זה המחיר הקבוע שלו, ודו"ק.

ועפי"ז בנד"ד, אמר רבינו שלכאורה במגש השישי זכה המשלח, כי רואים להדיא שהמבצע נהיה חלק מהמחיר, ולא תוספת על הקניה, אלא היכא שקונה חמש מוזילים את מחירים של המגשים, וכל מגש נהיה יותר זול.

אמנם אמר רבינו, דיש לחלק, מהנידון דנן לסוגיא דריבית, דהתם המבצע על המוצר עצמו, שהוול מחירו, משא"כ כאן בסוגיא זו, שמחמת המבצע מוסיף לו על הקניה עוד מגש, וההוכחה לכך הוא שאם ירצה הקונה לשלם פחות, על החמש מגשים אפי' בכמה שקלים, לא יאבה המוכר לכך, כיון שכל המבצע הוא לקבל את המגש השישי בחינם, א"כ אין זה הנחה בגוף המוצר, שאפשר להגדירו שהמחיר השתנה.

וא"כ חזר הדין לומר, דהוי כדבר שיש לו מחיר קבוע, ולא נשתנה מחירו, ובוזה יש להסתפק למי הוסיף המגש, אם אמרין שהוסיף לבעל הממון, דהיינו למשלם, ואין כוונתו לזכות זאת לשליח, או נימא להיפך שכל כוונתו היא לזכות לשליח, כי המבצע נועד למשוך קונים לחנותו, שיקנו דווקא אצלו, ולא בחנויות אחרות, וממילא השליח הוא שמחליט כעת איפה לקנות, וממילא מקנה את המגש השישי אליו, ולפי"ז יהא תלוי במחלוקת רש"י והראשונים שהבאנו.

ולהלכה פסק רבינו שנראה לו, בכל כה"ג שאם התוספת שהמוכר נותן, הוא באותו מוצר שקונים, וכמו בנד"ד שמקבלים מגש נוסף, הרי זה בפשטות שנשתנה המחיר וכל מגש נהיה זול יותר, ואי"ז הוספה צדדית שנותן המוכר, וא"כ זה דמי לסוגיא דריבית, שאפי' במבצע הוי שינוי בגוף המחיר, וע"כ יהא שייך לבעל הממון, דהיינו המארגן ששילם עבורם.

אבל ככה"ג שהמבצע הוא שמקבלים בנוס מוצר אחר, כגון שמצוי שעל כל קניית מגש, מקבלים תוספת בקבוק שתייה בחינם, ובידו של השליח לבחור איזה חנות שרוצה, בזה נראה שהמבצע הוא תוספת על הקניה, ולא כחלק ממחיר המגשים, ולכאורה כמו שנתבאר המבצעים מטרתם לשליח שיקנו אצלו ולא בחנות אחרת, ולכן יהיה תלוי הדין במחלוקת הראשונים, כשאומר בפירוש שההוספה היא עבור השליח האם הוי לשליח, או יחלוקו.

ולכן אמרין על 'לבן' שביקש לעקור את הכל, דהיינו לקלקל את בטחונו של יעקב בקוב"ה, ואמר (בראשית כ"ט, כ"ו) "לא יעשה כן במקומינו", היינו ליתן עליו בע"כ חומרי מקום שבא לשם, לנהוג דרך הסוחרים ולכפור בהשגחה העליונה, של אותה בת קול שאומרת בת פלוני לפלוני, (א.ה. ראה מה שהבאנו מעשה נפלא מרבינו על זה במדור "דעת חכמה ומוסר") וזה גם שאומר לבן לבסוף, 'הבנות בנותי והצאן צאני', היינו שמשווה את בנותיו לשאר רכוש, והרי הם כסחורה בעלמא שנוהגים בה הסוחרים כמנהגם, ולקלקל את הנהגתו של השי"ת יושב ומזווג זיווגים.

ממילא כשמביאים אנו ביכורים שכל מטרתם להודות על בריאתו המופלאת של הקב"ה, הרי שמזכירים אנו את לבן שחפץ לעקור את האמונה וההכרה באותה השגחה פרטית ובריאיתו של הקב"ה.

יִכְכָּה ה' בְּשָׁחִין מִצְרִים ... אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהִרְפֹּא

שפה לנאמנים - המשך

השליח והמשלח, ולשי' רש"י שם הוא משום דהוי ספק, האם התכוון המוכר לתת לשליח או למשלח, אמנם שי' בעל המאור והרי"ף הטעם משום ששניהם יש להם חלק שווה בתוספת שקבלו במקו, מאחר ובלי תשלום המעות לא היה מוסיף, ומאידך גם בלי שהשליח הגיע לקנות בחנותו, אין מקח כלל.

והנפק"מ במחלוקתם היא, היכא שהמוכר אמר בפירוש שהוא נותן לשליח, מאחר והוא מכירו וכדו', לשי' רש"י בכה"ג הרי זה שייך לשליח, משא"כ לשיטות הראשונים הבעה"מ והרי"ף, גם בזה דינא הוא שיחלוקו, כיון דאע"פ שאמר בפירוש בשעת הנתנה שנותנו לשליח מאחר והוא מכירו, הרי סו"ס בלי ממון המשלח לא היה מקבל את התוספת, ודעת הרמ"א בשו"ע (ח"מ סי' קפ"ג ס"ו) לפסוק כשיטת רש"י, וכבר תמחו עליו שם כל הפוסקים יעו"ש.

ובנד"ד דן רבינו להסתפק כשחנות עורכת 'מבצע לימי בין הזמנים' האם כעת הוא נהפך לחלק מהמחיר, וא"כ לכו"ע המגשים הנותרים שייכים למשלח (הבעה"ב). מאחר דזה המחיר הוא בודאי שייך למי שמשלם עבור המגשים, או נימא, דזה הוי כתוספת לקניה, דהיינו המחיר הוא עבור חמש מגשים ומקבלים תוספת כעין בונס את המגש השישי, דהיינו יש להסתפק בכוונתם של בעלי החנות האם עורכים את המבצע לקונה שלא ילך לחנות אחרת ויעדיף חנות זו, או שמא נשתנה המחיר לקונה חמש מגשים, וא"כ שייך לבעל הממון.

והביא רבינו ראיה מהא דנקטינן להלכה גבי 'איסור ריבית' (יעויין ביו"ד סי' קע"ג בסעיפים א-ג) שאם אמר המוכר ללוקח, אם תשלם לי היום תקבל הנחה על חפץ פלוני הנמכר בחנותי, אסור לקונה לשלם את המחיר המלא לאחר זמן ללא ההנחה, מדין ריבית, ואפי' כאומר לו המוכר שזה המחיר, והוא מוריד לו מחמת שמשלם היום, ולא באופן שצריך להוסיף על המחיר אם ישלם בתשלום מאוחר, ולכאורה חזינן מדין זה שהנחה

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנ'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

